

PRESCRIȚIA TRAGERII LA RĂSPUNDERE PENALĂ A PERSOANELOR CARE AU PARTICIPAT LA INFRAȚIUNILE DE GENOCID ÎMPOTRIVA POPORULUI REPUBLICII MOLDOVA

Iurie ODAGIU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

This article discusses the necessity for investigation and legal assessment of genocides, committed during the Communist rule, on the current territory of Republic Moldova. The author indicates that although some victims of purges and deportations, were formally rehabilitated, people who have participated in acts of genocide, expressed by provocation hunger, deportations natives etc. They remained unknown to the public, and about them were not taken any legal action, and anyone have been recognized as a delinquent who committed crimes against humanity.

There is no limitation period for criminal liability for these crimes, such as today, competent authorities can initiate investigation acts of genocide that were committed in every town of country, and the society has the official right to know executioners of past generations.

Cunoaștem secolul XX nu numai ca un secol al tehnologiilor și al marilor descoperiri științifice, dar și ca un secol al nimicirii masive a oamenilor în diferite țări sau regiuni ale pământului. După cum arată World History Institute, din California, statisticile genocidului secolului XX sunt îngrozitoare:

- 1901-1910 – 65 000 buri, 325 000 armeni, 140 000 greci, 15 000 macedoneni, 10 000 români;
- 1911-1920 – 16 milioane militari, 6 milioane civili;
- 1921-1930 – 15 milioane ruși;
- 1931-1940 – 5 milioane ruși, 2 milioane chinezi, un milion polonezi, 350 000 spanioli;
- 1941-1950 – 52 milioane în Europa și Asia;
- 1951-1960 – 60 milioane chinezi, 1 milion coreeni, 2 milioane în țările comuniste, 550 000 în India, 500 000 vietnamezi, 450 000 creștini în Africa;
- 1961-1970 – 132 000 în Vietnam, 125 000 în Etiopia;
- 1971-1980 – 160 000 în Orientul Apropiat, 350 000 în Africa;
- 1981-1990 – 150 000 în Kuweit, 100 000 creștini în Sudan;
- 1991-2000 – 350 000, Iraq, 120 000, Indonezia, 95 000, Iran¹.

¹ <http://www.descopera.ro/cultura/6601416-cine-sunt-cei-care-au-provocat-cele-mai-mari-genociduri-din-secolul-xx> (vizitat 22 ianuarie 2015).

Astfel, în sec. XX au fost nimicite peste 155 milioane de vieți, considerabil mai mult decât sute de războaie medievale împreună. Sumbra istorie a lagărelor de exterminare a început în 1902 în Africa de Sud, ca o capodoperă a generalului englez Horatio H. Kitchener, în efortul său de a îngeunchea burii, urmat de Stalin, Hitler și Mao. Turcii au preferat să-și ardă victimele de vii, armeni, greci sau macedoneni. Austro-Ungaria și-a comis crimele în Serbia, cu baionetele, pentru a economisi cartușele, în timp ce dictatorii comuniști au folosit înfometarea, deportările pentru a-și impune ideologia, iar unde acestea nu ajutau, oamenii erau executați cu un glonte în ceafă. Reproducând fiecare conflict, regional sau mondial, cu toate victimele grupate în clase specifice (militari, civili) sau pe bază de religie (evrei, creștini, budiști), această instituție oferă o vastă documentație, care îți provoacă rușine când te gândești că faci parte din aceeași specie umană...².

Termenul „genocid” a apărut ca răspuns la necesitatea de a clasifica acele acte sângeroase care s-au produs de-a lungul istoriei, acte care au reprezentat paroxismul atitudinilor rasiste și xenofobe, apogeul urii omenești. După ce, în 1941, prim-ministrul britanic Winston Churchill a numit masacrele în masă organizate de hitleriști „crime pentru care nu există denumire”, s-a sesizat lipsa unei definiții pe potrivă. Termenul „genocid” a fost utilizat prima dată în 1944, când juristul Raphael Lemkin (evreu de origine, născut pe teritoriul Belarusului actual, dar stabilit ulterior cu traiul în SUA) a încercat să dea o interpretare lingvistică la ceea ce au făcut naziștii cu populația evreiască din Europa. Lemkin a unit rădăcinile a două cuvinte antice: „genos” (în greacă – popor, etnie, neam, trib) și „cide” (în latină – a ucide, a nimici), obținând termenul „genocid” – „practica uciderii în masă a unor popoare sau etnii”. În procedurile juridice termenul a fost pentru prima dată aplicat în 1945, în cadrul Tribunalului Internațional de la Nurnberg, unde au fost judecați criminalii de război naziști. Ulterior, drept genociduri au fost calificate mai multe evenimente din istorie, din antichitate până în prezent, care au corespuns distrugerii în masă a diferitor grupuri etnice. De fapt, unii cercetători consideră că, dintr-un anumit unghi de vedere, istoria umanității este în fond o istorie a genocidurilor. Dar ce este un genocid, când putem spune că s-a comis un genocid? Potrivit Convenției ONU pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, din 1948, genocidul presupune distrugerea în întregime sau în parte a unei colectivități sau a unui grup național, etnic, rasial sau religios, pe una din următoarele căi:

- uciderea membrilor colectivității sau grupului;
- vătămarea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor colectivității sau grupului;

² Dorian Furtuna, <http://dorianfurtuna.com/identitate/ce-este-un-genocid-si-cand-s-au-produs-primele-genociduri> (vizitat 15 ianuaril 2015).

- supunerea colectivității sau grupului la condiții de existență sau tratament de natură să ducă la distrugerea fizică;
- luarea de măsuri ce împiedică nașterile în sânul colectivității sau grupului;
- transferarea forțată a copiilor aparținând unei colectivități sau grup în altă colectivitate sau grup.

La data de 10 septembrie 1991, R. Moldova a aderat la Convenția susmenționată. De notat că în terminologia științelor politice și a relațiilor internaționale este atestat și un termen mai nou – „omogenizare patologică”, termen care întrunește forme de asimilare forțată, expulzare și genocid. Totuși termenul genocid este unul mai familiar publicului și mai înrădăcinat în comunicarea de specialitate³.

Codul penal al R. Moldova (art. 135) prevede infracțiunea de genocid ca faptă care constă în săvârșirea, cu intenția de a distruge, în întregime sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios, a uneia dintre următoarele fapte:

- a) omorul membrilor grupului;
- b) vătămarea integrității corporale sau a sănătății membrilor grupului;
- c) supunerea grupului la condiții de existență de natură să ducă la distrugerea fizică, totală sau parțială, a acestuia;
- d) impunerea de măsuri vizând împiedicarea nașterilor în cadrul grupului;
- e) transferul forțat de copii aparținând unui grup în alt grup.

Poporul R. Moldova a cunoscut aceste modalități de epurare, discriminare, tortură colectivă, deportări și omoruri în masă:

- lichidarea țărănimii ca clasă prin colectivizarea forțată și deportările de la începutul anilor `30 ai secolului XX;
- foamea cumplită din anii 1932-1933;
- declanșarea represiunilor împotriva așa-numitelor „elemente antisovietice” și „naționaliste” de la mijlocul anilor `30 ai secolului trecut;
- deportarea și exterminarea în masă a oamenilor prin deciziile unor instituții extrajudiciare, ale așa-numitelor „troika”;
- interzicerea alfabetului latin și a limbii române și impunerea alfabetului chirilic, prin Hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului al URSS din 11 noiembrie 1940;
- deportarea în regiunile îndepărtate ale URSS a zecilor de mii de oameni nevinovați la 13 iunie 1941;
- arestările și epurările operate de organele sovietice de represiune în primii ani postbelici;
- foamea organizată din 1946-1947;

³ *Ibidem.*

– deportarea în regiunile îndepărtate ale URSS a zeci de mii de oameni nevinovați la 6 iulie 1949 etc.

De la înființarea în 1924 a Republicii Autonome Socialiste Sovietice Moldovenești (RASSM) în stânga Nistrului, până la proclamarea independenței Republicii Moldova în 1991, comunismul a făcut pe acest teritoriu circa un milion de victime. Este o cifră estimativă, vehiculată în mediile intelectuale și politice de la Chișinău⁵.

Nu mă voi referi la numărul victimelor cauzate, în mod intenționat, de fiecare val de deportări și de foamete. Acțiunile descrise anterior se încadrează perfect în prevederile art. 135 CP al Republicii Moldova. Victima infracțiunii de genocid este membrul unui grup național, etnic, rasial sau religios. Pluralitatea victimelor nu constituie o condiție obligatorie pentru existența infracțiunii de genocid și nici numărul acestora. Aceste afirmații se bazează pe ideea că, atâta vreme cât subiectul infracțiunii acționează în scopul de a nimici în totalitate sau în parte un grup național, etnic, rasial sau religios, infracțiunea este consumată, dacă din rândul acestora a rezultat fie chiar o singură victimă⁶. Legea arată faptul că victimele trebuie să aparțină unui grup național. Acest grup național constituie populația din Basarabia și din Moldova de peste Nistru, cu toții fiind considerați la acea vreme cetățeni ai URSS.

În aspect obiectiv, genocidul, care a avut loc în perioada comunismului în regiunile țării noastre, s-a manifestat prin: omorârea grupului național, atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului național, supunerea grupului național la condiții de existență care conduc la exterminarea parțială. Referitor la omorârea grupului național, acestei acțiuni îi corespund toate „judecățile efectuate de troică” prin care personalitățile neamului erau condamnate la moarte (anume cei care ar fi avut caracter sau, pur și simplu, s-au depus mărturii false împotriva lor). Tot la această poziție pot fi atribuite și miile de victime ale foametei. Legea nu subliniază omorârea directă a membrilor grupului. Crearea condițiilor insuportabile de viață care au dus, în consecință, la moartea reprezentanților grupului, constituie o modalitate de săvârșire a faptei de genocid, și anume supunerea grupului național la condiții de existență care conduc la exterminarea parțială. Lezarea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului național a fost opera propagandei sovietice amestecată cu teroarea și frica impusă oamenilor. Astfel, anularea alfabetului latin, deportările în Siberia, chinul populației

⁴ Raportul privind crimele comunismului în Basarabia. <http://www.basarabeni.ro/stiri/eveniment/raportul-privind-crimele-comun-1524> (accesat 31 ianuarie 2015)

⁵ <http://www.evz.ro/basarabia-un-milion-de-victime-ale-comunismului-890989.html>.

⁶ Sergiu Brânză, Vitalie Stati, *Drept penal, partea specială*, vol. I, Tipografia Centrală, Chișinău, 2011, 1062 p., p. 57-58.

cu foamea și distrugerea bisericilor constituie o atingere gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului național.

Organizatorii și autorii acestor fapte sunt cunoscuți numai din paginile istoriei. Coautorii (executorii) din fiecare localitate din țară, din fiecare autoritate publică creată la acele timpuri sunt participanți la aceste fapte. Poporul a condamnat moral conducătorii de rang înalt din acele timpuri, însă executorii din sate și raioane au rămas uitați, toată vina îndreptându-se spre eșaloanele superioare ale puterii.

Este necesar, odată cu desecretizarea arhivelor, în condițiile în care sute de mii de victime au avut de suferit prin distrugerea familiilor, pierderea apropiaților și proprietăților, pierderea identității naționale etc., să se efectueze și o investigație complexă juridică (un dosar penal complex), în care să devină cunoscute numele persoanelor care au executat ordine și au devenit complici la genocidul comunist, organizat împotriva poporului Moldovei. Nu vorbim acum de condamnarea celor rămași în viață pentru infracțiuni împotriva umanității. Statul dispune de mecanisme precum amnistia și grațierea. Însă era cazul, acum 20 de ani, după începerea construcției noii statalități, să se cunoască adevărul despre timpurile trecute. Acest lucru este necesar de efectuat în memoria victimelor comunismului în R. Moldova, precum și pentru reabilitarea morală a celor care au avut de suferit și a rudelor lor.

Unii dintre foștii participanți la acțiunile de genocid sunt astăzi decorați cu ordine și medalii, sunt încă considerați ca „personalități ale neamului”, beneficiind de adaosuri la pensii, premii jubiliare etc.

Deși a trecut mult timp de la acele evenimente, legea indică clar că persoanele care au săvârșit infracțiuni de genocid (orice formă de participație) nu beneficiază de prescripția eliberării de răspundere penală. Prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant sau alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, indiferent de data la care au fost săvârșite (art.60 C.P. al R. Moldova). Această reglementare decurge din Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 2391 (XXIII) din 26 noiembrie 1968, intrată în vigoare la 11 noiembrie 1970.

Astfel, persoanele care au participat nemijlocit la actele de genocid, au participat la înțelegerea în vederea comiterii genocidului, au incitat direct și public la comiterea actelor de genocid împotriva poporului Moldovei, precum și complicii lor au rămas pasibili de răspundere penală.

Până în prezent organele competente nu s-au autosesizat referitor la aceste fapte ilegale, deși temeiurile juridice persistă și în momentul de

față, fiind indicate anterior. Dintre țările ex-sovietice, numai Țările Baltice și-au permis să investigheze crimele săvârșite de comuniști împotriva poporului, unele persoane au fost condamnate, altele, fiind încă în viață și care locuiesc în alte state, s-a solicitat extrădarea de către acestea din urmă.

Necunoașterea trecutului, amânarea oricăror urmăririi, investigații etc., pe care unii le consideră, în cazul declanșării, catastrofale pentru societate, ne compromite viitorul.

Bibliografie

1. Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 2391 (XXIII) din 26 noiembrie 1968, intrată în vigoare la 11 noiembrie 1970.
2. Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 260A (III) din 9 decembrie 1948. Intrată în vigoare la 12 ianuarie 1951;
3. Codul penal al R. Moldova din 18 aprilie 2002.
4. <http://www.descopera.ro/cultura/6601416-cine-sunt-cei-care-au-provocat-cele-mai-mari-genociduri-din-secolul-xx> (vizitat 22 ianuarie 2015).
5. Dorian Furtuna, <http://dorianfurtuna.com/identitate/ce-este-un-genocid-si-cand-s-au-produs-primele-genociduri> (vizitat 15 ianuarie 2015).
6. Raportul privind crimele comunismului în Basarabia. <http://www.basarabeni.ro/stiri/eveniment/raportul-privind-crimele-comun-1524> (accesat 31 ianuarie 2015).
7. <http://www.evz.ro/basarabia-un-milion-de-victime-ale-comunismului-890989.html>;
8. Sergiu Brânză, Vitalie Stati, *Drept penal, partea specială*, vol. I, Tipografia Centrală, Chișinău, 2011, 1062 p., p. 57-58.